

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

Czas realizacji: 1 godz.

Cele zajęć

■ Cel ogólny

Zdobycie wiedzy na temat roli tytułu w dziennikarstwie, analiza tytułów pod kątem ich atrakcyjności i poprawności, tworzenie tytułów do artykułów prasowych

■ Cele szczegółowe

Uczeń:

- z zaangażowaniem bierze udział w dyskusji,
- wie, czym jest tytuł artykułu, jaka jest jego rola w odbiorze całego tekstu,
- przedstawia, na czym polega specyfika tworzenia artykułów prasowych,
- gromadzi argumenty na określony temat,
- wymienia zasady tworzenia tytułu prasowego,
- wie, jak stworzyć tytuł odpowiadający treści artykułu i atrakcyjny dla odbiorcy,
- analizuje różne teksty, tytuły prasowe,
- tworzy tytuły do tekstów prasowych,
- sprawnie posługuje się poprawną odmianą polszczyzny pisanej i mówionej.

■ Metody i formy pracy:

- metody aktywizujące – burza mózgów, dyskusja,
- rozmowa kierowana,
- ćwiczenia redakcyjne,
- ćwiczenia z tekstami prasowymi,
- praca z komputerem z dostępem do Internetu,
- indywidualna praca analityczna i redakcyjna.

■ Środki dydaktyczne:

- karta pracy: *Tytuł-wizytówka artykułu*,
- materiały dla nauczyciela: *Tytuł-wizytówka artykułu*,
- „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.1.”, red. L.Adrabińska-Pacula, A.Hącia, J.Malczevska, J.Olech, WSzPWN, oraz ćwiczenia z kl.2. i kl.3.
- fragmenty różnych tekstów prasowych, tytułów,
- komputer z dostępem do Internetu, m.in. stron: <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html>; <http://www.juniormedia.pl/wp-content/uploads/2013/07/Jakidactytul.pdf>
- komputer, tablica, arkusze papieru, flamastry.

■ Przebieg lekcji

1. Faza wstępna / prezentacja (5 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie zaprezentowali wyniki swej pracy domowej. Uczniowie mieli z dowolnych gazet wybrać tytuły, które szczególnie ich zainteresowały, spodobały się im i uzasadnić swoją opinię.
- Chętni uczniowie prezentują wyniki swej pracy na forum : uzasadniają, dlaczego wybrane tytuły przyciągnęły ich uwagę, w jaki sposób odnoszą się do treści artykułów.

Temat: Tytuł – wizyówka tekstu

2. Faza realizacyjna

a) By tytuł był odpowiedni/ analiza i praca indywidualna (8 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie weszli na stronę ; <http://www.juniormedia.pl/wp-content/uploads/2013/07/Jakidactytul.pdf> i po przeczytaniu poradnika „Jaki dać tytuł” sformułowali rady dotyczące tworzenia tytułów (zad.1. z Karty pracy)
- Wybrany uczeń odczytuje wyniki pracy na forum.

b) Różne pomysły-różne tytuły/ analiza, praca w parach (14 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie, pracując w parach, na podstawie przyniesionych materiałów prasowych oraz przeczytanego samodzielnie w domu artykułu Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html> wypisali po jednym przykładzie różnych stylistycznie rodzajów tytułów prasowych (po szukaniu tytułów w parach, przykłady tytułów zapisują wszyscy uczniowie, realizując zad.2. z Karty pracy).
- Wybrany uczeń z pary odczytuje przykłady różnych stylistycznie tytułów.
- W ramach utrwalenia wiadomości o różnych stylistycznie rodzajach tytułów uczniowie wykonują zad.8, str. 181 z podręcznika „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.1.”, red. L.Adrabińska-Pacuta, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSzPWN (grupują podane nagłówki, określając, które są informacjami, opiniami, reklamami). Chętny uczeń udziela odpowiedzi na forum.

c) Poprawność językowa tytułów/praca indywidualna (5 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie raz jeszcze wrócili do tekstu Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html> i na jego podstawie zapisali zasady poprawności językowej obowiązujące w tytułowaniu (zad.3. z Karty pracy).

d) Tytuł, nadtytuł, podtytuł- analiza/praca indywidualna (8 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie przyjrzeni się tytułom w przyniesionych materiałach prasowych i znaleźli takie, które zawierają też elementy zapisane nad i pod tytułem.
- Nauczyciel prosi, by uczniowie zapoznali się informacją w rubryce „Ważne słowa” na str. 168 podręcznika „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.1.”, red. L.Adrabińska-Pacuta, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSzPWN na temat nagłówka prasowego i jego elementów: nadtytułu, tytułu, podtytułu.
- Uczniowie realizują zad.9, str. 168: oceniają pomysłowość nagłówek z „Gazety Wyborczej”, wskazują, jaka jest funkcja podtytułów w odczytywaniu znaczeń nagłówek, wskazują przykłady nagłówek, w których mamy do czynienia z grą słów i odpowiadają, czemu ona służy. Chętny uczeń ma forum realizuje zadanie.
- Nauczyciel prosi, by uczniowie zapisali z przyniesionych materiałów prasowych przykład złożonego z trzech części nagłówka, który szczególnie ich zainteresował (zad.4. z Karty pracy). Uczniowie na forum przedstawiają swoje propozycje.

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

3. Faza podsumowująca (5 min.).

- Realizacja ćw.1b , str.68 z podręcznika „*Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.3.*”, red. L.Adrabińska-Pacula, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSzPWN. Uczniowie wskazują, czy tytuł artykułu „ *Minister Grad ma problem z Katarzem*” to przykład nieporadności językowej czy też świadomy żart językowy.
- Burza mózgów i wypowiedzi uczniów na temat: „ *Czy wszystkie chwyt w wymyślaniu tytułów są dozwolone? Co przede wszystkim musi cechować dobry tytuł ?*”Uczniowie swobodnie wypowiadają się na zadany temat: powinni dojść do konkluzji, że tytuł artykułu oprócz tego, że musi być atrakcyjny, przyciągający uwagę czytelnika, musi odnosić się do treści artykułu.

■ Ewaluacja/samodzielna praca uczniów

Wykonaj zad.5. z Karty pracy: do artykułów na poniższe tematy dopisz po 3 różne stylistycznie tytuły (o różnych stylistycznie rodzajach tytułów zobacz raz jeszcze w artykule Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html>)

- 1) wybory szkolnego samorządu,
- 2) działalność szkolnego wolontariatu,
- 3) relacja z Balu Gimnazjalnego
- 4) zbliżające się egzaminy gimnazjalne,
- 5) pożegnanie klas trzecich gimnazjum.

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

KARTA PRACY

1. Po przeczytaniu na stronie <http://www.juniormedia.pl/wp-content/uploads/2013/07/Jakidactytul.pdf> poradnika „Jaki dać tytuł” w punktach zapisz w punktach „Poradnik dobrego tytułowania”

.....

.....

.....

.....

.....

2. Na podstawie przyniesionych materiałów prasowych oraz przeczytanego samodzielnie w domu artykułu Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html> wypisz po jednym przykładzie różnych stylistycznie rodzajów tytułów prasowych

a) tytuł z apelem

.....

b) tytuł retoryczny (z pytaniem retorycznym)

.....

c) tytuł informacyjny

.....

d) tytuły oceniające, z opinią, komentarzem

.....

e) tytuły dowcipne, oparte na grze słów

.....

f) tytuły wykorzystujące cytaty

.....

g) wykorzystujące frazeologizmy

.....

h) inne, które cię zaintrygowały

.....

3. Na podstawie artykułu Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html> zapisz, jakie zasady poprawności językowej obowiązują podczas zapisywania tytułów

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

.....

.....

.....

.....

4. Z przyniesionych materiałów prasowych wybierz nagłówek złożony z trzech elementów (nadtytułu, tytułu, podtytułu), który szczególnie cię zainteresował. Zapisz ten nagłówek i podpisz jego elementy

5. Do artykułów na poniższe tematy dopisz po 3 różne stylistycznie tytuły (o różnych stylistycznie rodzajach tytułów zobacz raz jeszcze w artykule Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html>) i zapisz rodzaj tych tytułów (np. z apele, kalambur itp.)

1) *wybory szkolnego samorządu*

.....

.....

.....

2) *działalność szkolnego wolontariatu*

.....

.....

3) *relacja z Balu Gimnazjalnego*

.....

.....

4) *zbliżające się egzaminy gimnazjalne*

.....

.....

5) *pożegnanie klas trzecich gimnazjum*

.....

.....

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELA

Artykuł Elżbiety Sury „O sztuce nadawania tekstom tytułów” ze strony <http://e-lekcje.org/pomoce-naukowe/o-sztuce-nadawania-tekstom-tytulow.html> do samodzielnego przeczytania przed zajęciami i analizy podczas zajęć

„O sztuce nadawania tekstom tytułów”

Sztuka tytułowania wcale nie jest rzeczą łatwą, a wiadomo, że tytuły muszą być tak ciekawe, by czytelnik zechciał przeczytać cały tekst. Jak więc radzić sobie z ich tworzeniem?

Zasady

Na początek parę reguł, których należy przestrzegać bezwzględnie. Na pewno pierwszą z nich będzie ta: **nie wolno zamieszczać w gazetkach szkolnych artykułów bez tytułu** (co, niestety, zdarza się aż nader często!). Każdy napisany przez nas tekst powinien być jakoś zatytułowany.

Dalej – **nie powinno się używać w tytule nazwy gatunku dziennikarskiego**, np. "Wywiad z..." To też zwyczaj powszechny.

Tytuł nie powinien być długi, ale składać z – **najwyżej! - 6 wyrazów**. Im krótszy i bardziej intrygujący, tym lepszy. Na pewno nie może skutkować tym, że po przeczytaniu go będziemy mieli jasny obraz tego, co znajduje się w tekście. I tekst przestanie być dla odbiorcy ważny.

Jak tytułować?

Bywa tak, że od razu wiadomo, jak tekst będzie się nazywał. I wtedy problemu nie ma. Jednak częściej nie radzimy sobie z wymyśleniem atrakcyjnego nagłówka. Co wtedy?

Jednym z najprostszych sposobów jest zacytowanie fragmentu wypowiedzi interlokutora, o ile przeprowadzamy rozmowę. Możemy też przytoczyć czyjeś krótkie zdanie, jeśli opisujemy problem i przedstawiamy różne opinie na jego temat. Być może uda nam się wykorzystać znany frazeologizm bądź powiedzonko, które zilustruje treść artykułu.

Dobrze jest wymyślać tytuł po napisaniu artykułu, kiedy mamy gotowy tekst i wiemy, co i do kogo mówimy. Możliwości jest naprawdę bardzo wiele – pokazuję je poniżej, na oryginalnych przykładach.

Ortograficznie!

Ale na początek zasada ortograficzna: **po tytułach nie stawiamy kropek** (inne znaki interpunkcyjne, jak pytajnik, wielokropek czy wykrzyknik – tak). Chyba że składa się z dwóch wypowiedzi – wówczas pierwsze zamykamy kropką lub innym znakiem interpunkcyjnym, drugie pozostawiamy "otwarte".

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

Typy tytułów

Stanisław Bortnowski w „Warsztatach dziennikarskich” wymienia kilka typów tytułów. Wśród nich:

- **informacyjne,**
- **oceniające, zawierające opinię, komentarz,**
- **apelujące,**
- **intrygujące, tajemnicze, niejasne,**
- **oparte na metaforze, symboliczne, poetyckie,**
- **stylizowane, aluzyjne, odwołujące się do gry słów, kalamburów, aliteracji.**

Dodać by można – ironiczne, kpiarskie, sarkastyczne, dowcipne, złośliwe (umiarkowanie!), przywołujące jednoznaczne bądź wieloznaczne skojarzenia – możliwości jest mnóstwo.

Poszczególne funkcje mogą się nawzajem krzyżować i łączyć w rozmaite pary: apel z informacją, komentarz ze złośliwą oceną, metafora z aluzją itd. Wszystko zależy od tego, jaki mamy zamiar wobec czytelnika.

Jak to wygląda w gazetkach szkolnych?

Z apelem!

Przyjrzałam się tytułom artykułów nagrodzonych w kilku ostatnich edycjach Forum Pismaków. Istotnie, uczniowie dość często korzystają z funkcji perswazyjnej języka i posługują się nią w konstruowaniu tytułu (niektóre bywają dwuznaczne). Otrzymujemy więc wezwania:

Używkom - nie!!!

Krzysztof Frasik, "NDST", SP 53 Kraków

Segregujmy z głową!

Weronika Klój, Kasia Zapotoczna, "Kurier Dwójki", SP 2 w Żarach

Zróbmy sobie posta!

Radomir Wit, "Generatio", Wrocław

Retorycznie

Równie często artykuły otrzymują nagłówki w formie pytania. Tu jednak, powstające zdania często bywają za długie. No, i pytania sformułowane są w taki sposób, że odpowiedź musi być jednoznaczna: tak lub nie.

Temat: Tytuł – wizyówka tekstu

Czy rycerze jeszcze istnieją?

Katarzyna Gębska, **"Post scriptum"**, Zespół Szkół w Jeżowie

Czy nauczyciel może być jeszcze autorytetem dla młodego człowieka?

Katarzyna Koślacz, **"Tak!"**, I LO im. T. Kościuszki w Łukowie

Czy żaranie wiedzą, jak segregować odpady?

Weronika Klój, Kasia Zapotoczna, **"Kurier Dwójki"**, SP 2 w Żarach

Czy szkoła jest instytucją demokratyczną?

Dorota Pasek, **"Tak!"**, I LO Łuków

Idealizm. Naiwna wiara?

Radomir Wit, **"Echa z MDK-a"**, MDK Krzyki - Wrocław

Apokalipsa dziełem wariata?

Radomir Wit, **"Echa z MDK-a"**, MDK Krzyki - Wrocław

Internetowy Zbawiciel?

Piotr Dobrowolski, **"Obok"**, II LO Wałbrzych

Informacyjnie

Chyba najpopularniejsze to tytuły krótko informujące, o czym autor zamierza pisać (są dosłowne). Bywa, że równocześnie zawierają podtekst. Można go jednak odczytać dopiero po analizie tekstu.

Tego rodzaju tytuły pojawiają się wówczas, kiedy młodziutki autor nie radzi sobie z metaforą, po prostu nie umie jeszcze inaczej.

O Karolinie z Bzinicy

Piotr Dobrowolski, **"Mig 13"**, PG 13 w Wałbrzychu

Z wyższych sfer

Agnieszka Belka, **"Klik"**, Gimnazjum nr 27 Wrocław

Przyczynę do problemu subkultury Emo

Aleksander Matecki, **"Echa z MDK-a"**, MDK Krzyki - Wrocław

Temat: Tytuł – wizyówka tekstu

Boso przez Sybir

Magdalena Pilawa, "**Świat Trójki**", SP 3 Jelcz – Laskowice

Stany odmienne

Iwona Dyrkacz, "**Klik**", G 27 Wrocław

Tańczący z ogniem

Aneta Jabłońska, "**Post Scriptum**", ZS Jeżowe

(nie)Ekologiczna szkoła

Aleksandra Mierzejewska, "**Mig 13**", PG 13 w Wałbrzychu

Dwa grosze

Maciej Radoszko, "**Echa z MDK-a**", MDK Wrocław - Krzyki

Szkolny punkt zapalny

Marietta Stefaniak, "**Osa**", II LO w Tychach

Ocena, opinia, komentarz

O! Wydawać opinie i pouczać uczniowie umieją nie gorzej od nauczycieli. I wykorzystują wszelkie do tego okazje. Używają przy tym języka kolokwialnego czy znanego im z gwary uczniowskiej.

Głupi jak pozostali...

Radomir Wit, "**Echa z MDK-a**", MDK Wrocław – Krzyki

Jak oni ściemniają

Joanna Peszka, "**Dyzio Gimnazjalista**", Racibórz

I tylko marzeń żal

Michał Handzlik, "**Re(y)moncik**", II LO Ostrów Wlkp.

Wrocławska bufonada

Filip Stańczyk, X LO we Wrocławiu

Temat: Tytuł – wizytówka tekstu

Niedzielny tatuś, sobotnia mamusia

Aleksandra Hermet, "**Podławek**", Gimnazjum nr 9 Wrocław

Dowcipnie, z uśmiechem, gra słów

To już jest sztuka! Rzadka, niestety. Z pewnością wymaga inteligencji, czytania i wrodzonego dowcipu.

Homo viator, czyli śmigło – dekapilator

Michał Łabędź, "**Peryskop**", I LO w Wadowicach

Polak Polakowi Polakiem?

Radomir Wit, "**Echa z MDK-a**", MDK – Krzyki Wrocław

Neologizmy i kontaminacje

Kontaminacja to (wg "Słownika języka polskiego"): *skrzyżowanie i zespolenie elementów dwóch form, dwóch wyrazów lub dwóch połączeń wyrazowych; wyraz lub związek wyrazowy powstały w wyniku takiego skrzyżowania.*

Brzmi zagadkowo, ale przykład pokazuje, że tego rodzaju zabieg może się stać świetną zabawą słowotwórczą lub frazeologiczną (oczywiście, w miarę potrzeb), a tym samym sposobem na tytuł. Istnieje wyraz *zdziwienie* oraz drugi – zupełnie niezależnie od pierwszego - *piwko*. W wyniku kontaminacji powstał neologizm *zdziwko*.

Niestety, nie znalazłam zbyt wielu tytułów powstałych na podobnych zasadach:

Wyborów senny czar...

Anna Kopcińska, "**TAK!**", I LO im. T. Kościuszki w Łukowie

... zamiast: *wspomnień czar* - z powszechnie znanego związku frazeologicznego, autorka wyrzuciła *wspomnień* i dodała *wyborów* oraz epitet *senny* i już mamy jasny obraz tego, co się śniło autorce tekstu na temat wyborów w Polsce.

Z wykorzystaniem cytatu

Nie chodzi tu wyłącznie o cytowanie słów jakiegoś autorytetu, ale przede wszystkim słów rozmówcy, z którym przeprowadzany jest wywiad.

Ale możemy także przytoczyć stosowny fragment jakiegoś znanego utworu literackiego czy piosenki (zdarza się to częściej przy formułowaniu śródtytułów) albo aktualnie modnego powiedzenia którejś z osób publicznych.

Temat: Tytuł – wizyówka tekstu

Nie upajam się swoją funkcją

Maciej Grenda, "**Wkręta**", I LO Jarosław

Instynktownie unikam smutasów

Kamil Szypuła, "**Dyzio Gimnazjalista**", Racibórz

„Nie zamykaj się na płacz,

każdy pusty dom ma dziecka twarz”

Iza Pępek, "**NJU Nasha Booda**", I LO „Carolinum” Nysa

...bo w tańcu jesteś taki, jakim chcesz być

Agnieszka Belka, "**Klik**", Gimnazjum 27 Wrocław

W duecie

Dość często się zdarza, że tytułowi towarzyszy nadtytuł, a wówczas łączą się oba znaczeniowo bądź nawzajem uzupełniają treściowo, ewentualnie całość nabiera nowego odcienia znaczeniowego. Wśród tytułów artykułów szkolnych można dać za przykład takie:

Warsztaty dziennikarskie na XIV „MAM. Forum Pismaków”*Zmęczone, ale szczęśliwe!*

Magdalena Pilawa, "**Świat Trójki**", SP 3 Jelcz – Laskowice

Prawda o Chrystusie jest tak Mormon.pl

Tomasz Leśniak, "**Osa**", II LO Tychy

Rzeczpospolita Emocjonalna

Polityka jak emo girl

Tomasz Leśniak, "**Osa**", II LO Tychy

Metaforycznie

Tego rodzaju tytuły potrafią wymyślić uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych – im człowiek starszy, tym wycucie języka na wyższym poziomie. Wykorzystują więc powiedzonka, przysłowia i sentencje, kojarzą ze sobą wyrazy, które w takim zestawieniu nadają całości nowe znaczenie, dodają określenia do istniejących związków wyrazowych, wymieniają jeden ze składników związku frazeologicznego itd.

Temat: Tytuł – wizyówka tekstu

Polityczny skok w bok

Krzysztof Socha, "**Post scriptum**", ZS Jeżowe

Donosy na rzeczywistość

Paweł Jokiel, "**Re(y)moncik**", II LO Ostrów Wlkp.

Smoki nietolerancji

Filip Mitura, "**Podławek**", Gimnazjum nr 9 Wrocław

Orgia nadgarstków napędzana kawą

Monika Sawicka, "**Mig 13**", Gimnazjum nr 13 w Wałbrzychu

W obcym języku

Pojawiają się od czasu do czasu tytuły w języku angielskim. Ponieważ dzieci i młodzież uczą się go i znają przynajmniej w jakimś podstawowym zakresie, używają powszechnie znanych określeń czy prostych zdań, zrozumiałych dla wszystkich.

Why so serious?

Aleksander Matecki, "**Echa z MDK-a**", MDK Krzyki Wrocław

Na zakończenie

Pomysłów na tytułowanie artykułów jest nieskończenie wiele. Ważne jest, by unikać słów wulgarnych, treści powszechnie uznawanych za nieprzyzwoite itp. Mimo tak ogromnej swobody twórczej w tym względzie, musimy pamiętać o naczelnej zasadzie – **nie wolno nam kaleczyć ojczystego języka, trzeba go szanować i dbać o jego poprawność**